

Liselotte Vandenbussche en Els De Latter

Kunnen zijn wie je bent in het basisonderwijs

'Een op de vijf jongeren vindt geweld tegen homo's aanvaardbaar', kopte onlangs de krant Het Nieuwsblad. Uit een bevraging in het secundair onderwijs blijkt dat steeds meer jongeren niet openstaan voor LGBTQIA+-personen, dat geweld tegen homo's meer aanvaard is en dat meer jongeren het homohuwelijk willen afschaffen. Een verontrustende evolutie die we vooral niet mogen negeren. 'Met een actief diversiteitsbeleid vanaf het kleuteronderwijs kunnen we een antwoord bieden.' Specialisten in gender en basis- en kleuteronderwijs Liselotte Vandenbussche en Els De Latter delen hun inzichten.

Zie je de evolutie bij jongeren ook in de rest van de samenleving?

Els: Vlaanderen en België hebben altijd een voortrekkersrol gespeeld op het vlak van diversiteit. Onze samenleving is zichtbaar divers en streeft naar gelijke rechten voor iedereen - ongeacht wie je bent en van wie je houdt - net zoals het in het Europees verdrag van de rechten van de mens voorgeschreven staat. We waren een van de eerste landen die het huwelijk tussen mensen van hetzelfde geslacht wettelijk mogelijk maakten. In 2017 vereenvoudigden we de administratieve procedure om het geslacht te veranderen op identiteitsdocumenten. Elders in Europa - in landen zoals Hongarije, Bulgarije of Italië - hebben LGBTQIA+-personen minder rechten. Door de verrechtsing wint het 'traditionele gezin' als norm opnieuw terrein. De openheid en tolerantie nemen af, ook hier bij ons. Dat is een negatieve evolutie.

Liselotte: Zekerheden staan op de helling, wetten veranderen. In het VK behoren trans vrouwen sinds kort niet meer tot de catego-

rie 'vrouw'. In Italië mogen niet-biologische mama's niet meer op de geboorteakte staan en adoptie wordt hen ontegenwoordigd. In de VS verdwijnt de 'X' van het paspoort. Homofobe uitspraken van beleidsvoerders worden getolereerd en zelfs overgenomen.

Hoe verklaar je dat de verdraagzaamheid bij jongeren verandert?

Els: Eigenlijk is dat heel begrijpelijk. Kinderen zoeken al naar wie ze zijn vanaf de leeftijd van twee, drie jaar. Ben ik een jongen of ben ik een meisje en welke kenmerken horen daarbij? In die zoektocht gaan ze zich eigen maken wat ze leren van hun omgeving en rolmodellen. Als je volop in een identiteitsontwikkeling zit, dan bieden zwart-witstructuren duidelijkheid.

Liselotte: In hun zoektocht naar een identiteit zoeken jongeren veiligheid bij een duidelijke structuur. Heteronormativiteit biedt een houvast. Wat daarvan afwijkt, bijvoorbeeld mensen die vallen voor hetzelfde geslacht, wordt gemakshalve als minderwaardig be-

'Scholen kunnen aan kinderen tonen dat niet alles zwart-wit is. Dat verschillende identiteiten mogelijk én gelijkwaardig zijn.'

Els De Latter (rechts)

TEKST
Katrien Liebaut

FOTO'S
James Arthur

» stempeld. Extreme meningen van beleidsma-
kers of sociale mediafiguren versterken dat
gevoel. Hun uitspraken hebben een grote in-
vloed op jongeren die er bij willen horen. Dat
kan een verklaring zijn voor de evolutie bij de
jongeren.

**Welke rol kan het onderwijs spelen om deze
evolutie te doen kantelen?**

Els: Scholen kunnen aan kinderen tonen dat
niet alles zwart-wit is. Dat verschillende
identiteiten mogelijk én gelijkwaardig zijn.

**Ouders zeggen soms: 'je moet bij onze lage-
reschoolkinderen niet met diversiteit en ho-
moseksualiteit komen aandraven, dat is nog
veel te vroeg.' Zijn jullie het daarmee eens?**

Els: In de leerplannen staat duidelijk dat je
over diversiteit moet praten. Zeker in de der-
de graad van het basisonderwijs is het be-
langrijk in gesprek te gaan over gender, gen-
derstereotypen en vooroordelen. Maar het
moet breder. Diversiteit en gelijke rechten
moeten vanaf heel jonge leeftijd in alle lessen
én in de omgang met kinderen aan bod ko-
men. Openheid en respect zijn cruciaal.

**Voelen leraren zich comfortabel genoeg om
daarover te praten?**

Els: Leraren weten niet altijd even goed hoe
ze zulke gesprekken moeten voeren of hoe te
reageren op uitspraken van ouders. Wat doe
je wanneer een ouder vindt dat een bepaald
boek niet mag voorgelezen worden in de klas,
of dat hun kind niet naast de meisjes mag zit-

ten? Wij leren onze studenten methodieken
aan om respectvol in dialoog te gaan, vanuit
de visie van de school.

Liselotte: Vaak reageren we vanuit ons buik-
gevoel, gevormd door onze eigen opvoeding
en ervaring. Maar die biedt niet altijd vol-
doende perspectief. Contact met LGBTQIA+-
personen, op sociale media, via boeken en
programma's, verruimt je blik.

Els: Om over het thema te praten in de klas,
moet je stevig in je schoenen staan. Je moet
beschikken over kennis en terminologie én
inzicht hebben in je eigen vooroordelen en
veronderstellingen. Bijvoorbeeld: op de vraag
'zijn jongens jonger dan twaalf jaar sterker
dan meisjes?' antwoorden de meeste mensen
'ja', terwijl dat eigenlijk niet zo is. Het is een
selffulfilling prophecy, want jongens en meis-
jes gedragen zich daar ook naar. Hetzelfde
geldt voor het idee dat meisjes sterker zijn in
taal en jongens in wiskunde. Leraren gaan
hun houding daaraan aanpassen en leerlin-
gen anders behandelen. Zo gaan kinderen
vanzelf minder presteren voor bepaalde vak-
ken en blijft de vicieuze cirkel bestaan.

**Uit een bevraging bij LGBTQIA+-leerlingen
blijkt dat één op de twee leraren niet rea-
geert op homofobe opmerkingen of pestge-
drag. Kan je dat verklaren?**

Els: Ze weten vaak niet hoe. Eigenlijk zouden
we ook moeten gaan kijken naar hoeveel le-
raren niet uitkomen voor hun geaardheid.
Heteronormativiteit blijft een enorme rol spe-
len. Soms zijn leraren bang voor de reacties
van leerlingen of ouders. Uit de scholieren-
bevraging van Çavaria in 2023 blijkt dat de
helft van de LGBTQIA+-leerlingen in het se-
cundair onderwijs zich onveilig voelt op
school. Ze durven niet zichzelf zijn, mijden de
speelplaats of de toiletten, doen niet mee aan
bepaalde activiteiten en gaan zelfs spijbelen.
Actief inzetten op 'je mag zijn wie je bent' is
essentieel. Alleen zo verhoog je het welbevinden.

Liselotte: In veel scholen heerst 'diversiteit-
stilte'. Men gaat ervan uit dat iedereen sow-
so welkom is, dat problemen zichzelf wel op-
lossen en dat kinderen ook tot sterke perso-
nen opgroeien als je niet praat over diversi-
teit. Iedere school plaatst op de website dat
kinderen zichzelf moeten kunnen zijn en dat

gelijke kansen belangrijk zijn voor de school.
Maar dat is niet genoeg.

Wat kan een school nog doen?

Els: Je kan als school een heleboel dingen
doen. Start met het schrijven van een gedra-
gen schoolvisie. Denk vervolgens na hoe je
die visie vertaalt in je omgang met de kinde-
ren, in het gebruik van (beeld)materialen en
je beleid. Bepaal hoe je reageert bij pestge-
drag of discriminatie. Werk ook preventief,
bedenk wat je kan doen opdat kinderen zich
echt welkom voelen. Praat met de kinderen,
je weet immers zelf niet altijd hoe anderen
zich voelen. Overweeg een bijscholing zoals
onze opleiding tot gendercoach als blijkt dat
het team onvoldoende voorbereid is.

Liselotte: Werk op alle domeinen. Heeft jouw
school één groot voetbalveld als speelter-
rein? Wie speelt daar? Mag iedereen mee-
doen? Zijn daar afspraken rond? Zijn er nog
speelplekken? Denk ook na over de commu-
nicatie met ouders. Wordt er altijd eerst naar
de mama gebeld als een leerling ziek is? Werk
niet één week rond 'iedereen is anders'
en de regenboogvlag, maar het hele jaar
door.

Els: Streef naar diversiteit in het leraren-
korps. Kinderen hebben rolmodellen nodig.
Denk bewust na over wie je waar plaatst.
Moedig veelzijdigheid aan. Wees zelf een rol-
model en toon dat interesse of talenten niet
aan geslacht gebonden zijn. Ga timmeren én
naaien, werk met schmink, elektriciteit én
computers. Stap uit je comfortzone en be-
noem dat: 'het is niet omdat ik een vrouw ben
dat ik iets niet zou kunnen, of zou kunnen le-
ren'.

Liselotte: Binnenkort is het weer Moederdag.
Twee cadeautjes maken als er twee mama's
zijn is mooi, maar vaak blijven de cadeautjes
stereotiep. Denk ook na over je taal: waarom
zoeken we 'twee sterke papa's' om het podi-
um op te bouwen en 'leesmama's' voor in de
klas? Je kan als school op heel wat niveaus
het verschil maken. Het is belangrijk om dat
op al die niveaus te proberen.

Heb je aanbevelingen voor de vakbond?

Els: Het thema blijvend op de agenda zetten
is belangrijk. Wij merken dat de urgentie niet
altijd gevoeld wordt. De noemer 'gender' zet

niet aan tot actie. Het is pas tijdens onze vor-
mingen dat mensen zien hoe bepalend goed-
bedoelde genderstereotypen zijn. Ze beïn-
vloeden de studiekeuze en later de beroeps-
keuze. Meisjes zijn niet minder technisch,
jongens niet minder zorgend. Maar het beeld
bepaalt de uitkomst. En het gaat om méér
dan geslacht of geaardheid: ook over huids-
kleur, lichaamsbouw, neurodiversiteit. Wie
niet aan de norm voldoet, voelt zich vaak min-
derwaardig. Door echt rekening te houden
met genderdiversiteit kan je veel veranderen.

Liselotte: Er ligt natuurlijk ongelofelijk veel
op het bord van de leraar. Elke keer zijn er
weer nieuwe verwachtingen. Nu klinkt het
luid dat we terug naar de basis moeten, en
dat is ook belangrijk: taal en wiskunde zijn
essentieel. Maar het welbevinden van kinde-
ren is een basisvoorwaarde om goed te kun-
nen leren en een actief diversiteitsbeleid ver-
hoogt zelfs de leerprestaties. Het is dus altijd
een en-en-verhaal. Leraren vormen kinderen
tot goed geïnformeerde burgers die het liefst
voor een eerlijke maatschappij gaan.
Daarvoor moeten ze zich zelf sterk voelen.
Daarom vraag ik aan de vakbond om te blij-
ven pleiten voor een degelijke lerarenoplei-
ding én voldoende financiële middelen voor
bijscholingen.

Els: Naast middelen is er ook tijd nodig.
Scholen moeten de tijd krijgen om het thema
grondig aan te pakken. Met het huidige lera-
rentekort is dat moeilijk. Je volgt geen oplei-
ding als er geen vervanger is. Ten slotte is
het ook nodig om meer jongens aan te moedi-
gen om de lerarenopleiding te volgen, jon-
gens die voor een leraren- of kleuteroplei-
ding kiezen krijgen vaak stereotype reacties.
Jullie werk als vakbond om het lerarenbe-
roep aantrekkelijk te houden en het leraren-
tekort tegen te gaan is daarbij essentieel.

*Liselotte Vandenbussche is docent taal en meertaligheid in
de educatieve bacheloropleiding kleuteronderwijs van Arte-
veldehogeschool. Els De Latter is docent didactische en prak-
tijkgerichte vakken in de educatieve bacheloropleiding Lager
Onderwijs van hetzelfde instituut. Samen ontwikkelden ze de
opleiding 'Genderproof', een vorming voor gendercoaches
in het basisonderwijs. Op www.genderproof.be vind je meer
uitleg.*

**Actief
diversiteitsbeleid**

Het COV veroordeelt iede-
re vorm van geweld en
haat tegenover
LGBTQIA+- personen.
We kijken bezorgd naar
de evoluties in Europese
landen zoals Italië of
Hongarije, waar de rech-
ten van LGBTQIA+-
personen worden inge-
perkt. We engageren ons
ertoe de rechten van deze
groep mensen te blijven
verdedigen en roepen alle
politieke partijen, zowel
in België als Europa, op
om samen te werken op-
dat de vrijheid, veiligheid
en gelijkheid van
LGBTQIA+-personen ge-
garandeerd kan blijven.
We zijn het eens met de
aanbevelingen van Els De
Latter en Liselotte
Vandenbussche in dit ar-
tikel en moedigen scholen
aan tot een actief diversi-
teitsbeleid. Als vakbond
blijven we het LGBTQIA+-
thema op de agenda zet-
ten, we blijven hameren
op een degelijke leraren-
opleiding en voldoende
kansen en middelen om
ook tijdens de loopbaan
bij te scholen. We zetten
ons werk voor het behoud
van een aantrekkelijk en
inclusief lerarenberoep
verder, zodat meer men-
sen een loopbaan in het
onderwijs overwegen.

